

Неорганічна хімія

УДК 544:(344.3+015.35):546:(663'27'26):548.734

ІЗОТЕРМІЧНИЙ ПЕРЕРІЗ ПРИ 870 К ДІАГРАМИ СТАНУ СИСТЕМИ Zr–Pd–Ga В ОБЛАСТІ 45–75 АТ. % Ga

О. М'якуш^{1*}, В. Бабіжецький², Б. Котур², А. Федорчук³

¹Національний лісотехнічний університет України,
вул. Чупринки, 105, 79057 Львів, Україна;

²Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Кирила і Мефодія, 6, 79005 Львів, Україна;

³Львівський національний університет ветеринарної медицини
та біотехнологій ім. С. Гжицького,
вул. Пекарська, 50, 79010 Львів, Україна
e-mail: oksmyakush@gmail.com.ua

За результатами дослідження відпалених при 870 К зразків методами X-променевого, фазового і структурного аналізів та енергодисперсійної X-променевої спектроскопії побудовано ізотермічний переріз діаграми стану системи Zr–Pd–Ga в області 45–75 ат. % Ga. Виявлено існування твердого розчину заміщення на основі бінарної сполуки ZrGa і методом монокристала визначено його кристалічну структуру: $ZrPd_xGa_{1-x}$ ($0 \leq x \leq 0,06$) (СТ MoB, ПГ $I4_1/amd$, $a=3,841(1)-3,8660(8)$ Å, $c=20,42(1)-20,466(7)$ Å, $R_1=0,048$ для зразка складу $ZrPd_{0,06}Ga_{0,94}$). У системі Zr–Pd–Ga в досліджуваній області концентрацій підтверджено існування раніше відомих галідів ZrPdGa (СТ LaNiAl, ПГ $Pnma$), $Zr_6M_xGa_{23-x}$ ($6,41 < x < 9,89$) (СТ Th_6Mn_{23}) та виявлено дві нові тернарні сполуки $ZrPd_{0,6}Ga_{2,4}$ та $ZrPd_{0,7}Ga_{1,3}$. Методом порошку вивчено їхню кристалічну структуру: $ZrPd_{0,6}Ga_{2,4}$ (СТ AuCu₃, ПГ $Pm-3m$, $a=4,06665(3)$ Å, $R_1=0,0589$, $R_p=0,0879$); $ZrPd_{0,7}Ga_{1,3}$ (СТ KHg_2 , ПГ $Imma$, $a=4,2456(1)$, $b=6,5387(1)$, $c=7,5342(1)$ Å; $R_1=0,0656$, $R_p=0,1603$).

Ключові слова: потрійна система, фазові рівноваги, інтерметалічні сполуки, кристалічна структура.

DOI: <https://doi.org/10.30970/vch.6401.003>

1. Вступ

Серед систем Zr–метал VIII групи–Ga систематично вивчали лише системи Zr–{Fe, Co, Ni}–Ga [1,2], інші системи досліджували лише на предмет утворення окремих сполук. У літературі є дані про кристалічну структуру галідів ZrMGa (M=Rh, Ir, Pd, Pt) (структурний тип (СТ) LaNiAl, просторова група (ПГ) $Pnma$) [3–5], $ZrRu_xGa_{2-x}$ ($0,60 < x < 0,96$) (СТ $MgZn_2$, ПГ $P6_3/mmc$) [6], $Zr_6M_7Ga_{16}$ (M=Ru, Rh, Pd, Pt, Ir, Os) (СТ $Mg_6Si_7Cu_{16}$, ПГ $Fm-3m$) [7], $ZrPd_2Ga$ (СТ $MnCu_2Al$, ПГ $Fm-3m$) [8]. Раніше [9, 10] ми дослідили кристалічну структуру та області гомогенності сполук

$Zr_6M_xGa_{23-x}$ ($6,41 < x < 9,89$) ($M=Ru, Pd$) (СТ Th_6Mn_{23} , ПГ $Fm-3m$) і з'ясували, що за складу $Zr_6M_7Ga_{16}$ ($M=Ru, Pd$) наявне впорядковане розміщення атомів компонентів у трьох правильних системах точок, що є характерним для структурного типу $Mg_6Si_7Cu_{16}$ (надструктура до типу Th_6Mn_{23}) та добре узгоджується з результатами [7]. Автори праць [10, 11] повідомляли про утворення тернарних фаз $ZrPd_{0,6}Ga_{2,4}$ та $ZrPd_{0,7}Ga_{1,3}$, проте не навели результатів дослідження їхньої кристалічної структури. Мета нашої праці – вивчити характер взаємодії компонентів у системі $Zr-Pd-Ga$ при 870 К та кристалічної структури сполук і твердих розчинів, що в ній утворюються.

2. Матеріали та методика експерименту

Для уточнення і перевірки літературних відомостей та проведення фазового аналізу в системі $Zr-Pd-Ga$ в області концентрацій 45–75 ат. % Ga синтезовано 14 подвійних та 36 потрійних сплавів. Зразки готували сплавлянням шихти з вихідних компонентів високої чистоти ($\geq 99,9$ мас. % основного компонента) в електродуговій печі на мідному охолоджуваному водою поді з вольфрамовим електродом в атмосфері очищеного аргону. Втрати під час сплавляння не перевищували 1 % від маси вихідної шихти. Для гомогенізації сплавів їх відпалювали у запаяних під вакуумом кварцових ампулах за температури 870 К протягом 1 400 год з подальшим гартуванням ампул у холодній воді.

Фазовий аналіз сплавів проводили за масивом даних дифракції X-випромінювання, одержаних за допомогою порошкових дифрактометрів ДРОН-2,0М (FeK_α -випромінювання) та STOE STADI P (CuK_α -випромінювання). Кристалічну структуру сполук уточнювали методом порошку з використанням пакета програм WinCSD [12].

Монокристали для структурного дослідження відбирали під мікроскопом з розбитих одержаних сплавів. X-променеві дифракційні дані одного з нерегулярно огранених монокристалів отримано за температури 300(2) К за допомогою монокристалного дифрактометра Bruker D8 Venture з монохроматизованим MoK_α -випромінюванням. Структуру уточнено за допомогою програми SHELXL [13], версія 2018/3 (повноматричний МНК з анізотропними тепловими параметрами атомів). Отримані результати підтвердили для $ZrPd_xGa_{1-x}$ ($0 \leq x \leq 0,06$) структури типу MoV . Характеристики зйомки подано у табл. 1.

Для підтвердження атомного співвідношення елементів у кожній фазі використовували метод енергодисперсійної X-променевої спектроскопії (ЕДХС) у поєднанні з растровим електронним мікроскопом Tescan Vega 3 LMU, обладнаним детектором Oxford Si-detector X-Max N 60 LTE. Точність вимірювань ЕДРС аналізу становить 1 ат. % визначуваного елемента.

3. Результати досліджень та їх обговорення

За результатами дослідження відпалених зразків методами X-променевого фазового, структурного та ЕДХС аналізів побудовано ізотермічний переріз діаграми стану системи $Zr-Pd-Ga$ в області концентрацій 45–75 ат. % Ga, який наведено на рис. 1. У сплавах з високим вмістом Ga, температура плавлення якого ~ 300 К за температури відпалювання 870 К, простежується витікання рідкої фази на основі галію зі сплавів. Тому частину фазових рівноваг в області з високим вмістом Ga зображено пунктирними лініями.

За температури відпалу в області досліджуваних концентрацій ми підтвердили існування в системі Pd–Ga сполуки PdGa (СТ FeSi, ПГ $P2_13$) [14], а в системі Zr–Ga галідів: ZrGa₃ (СТ ZrAl₃, ПГ $I4/mmm$), ZrGa₂ (СТ ZrGa₂, $Cmmm$), Zr₃Ga₅ (СТ Pu₃Pd₅, ПГ $Cmmm$), Zr₂Ga₃ (СТ Zr₂Al₃, $Fdd2$) [15]. Згідно з діаграмою стану системи Zr–Ga [14] за температури 1 730 К відбувається поліморфне перетворення α -ZrGa (СТ MoB, ПГ $I4_1/amd$) [16] $\leftrightarrow$ β -ZrGa (СТ CrB, $Cmcm$) [17]. Ми підтвердили існування низькотемпературної модифікації α -ZrGa і визначили утворення у потрійній системі твердого розчину заміщення на основі цієї фази ZrPd_xGa_{1-x} ($0 \leq x \leq 0,06$; СТ MoB, ПГ $I4_1/amd$, $a=3,841(1)$ – $3,8660(8)$ Å, $c=20,42(1)$ – $20,466(7)$ Å).

Граничну розчинність паладію в ZrGa підтверджено методами ЕДХС (рис. 2, а) та порошку. Інші бінарні сполуки практично не розчиняють третього компонента.

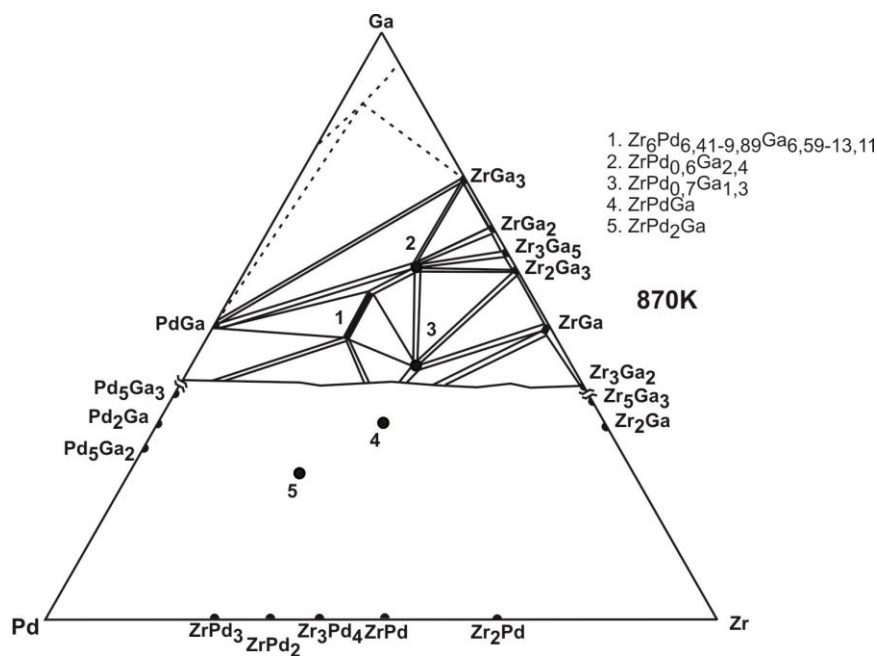

Рис. 1. Частина фазових рівноваг системи Zr–Pd–Ga в області концентрацій 45–75 ат. % Ga при 870 К із нанесеними складами відомих тернарних і бінарних сполук, що існують за температури дослідження

Fig. 1. Part of the phase equilibria of the Zr–Pd–Ga system in the concentration range 45–75 at. % Ga at 870 K with plotted compositions of known ternary and binary compounds existing at the temperature of the study

Кристалічну структуру фази ZrPd_xGa_{1-x} ($0 \leq x \leq 0,06$) досліджено методом монокристала для зразка складу ZrPd_{0,06}Ga_{0,94}. Умови дослідження кристалічної структури зразка та її характеристики подано в табл. 1, координати та теплові параметри зміщення атомів у структурі – у табл. 2.

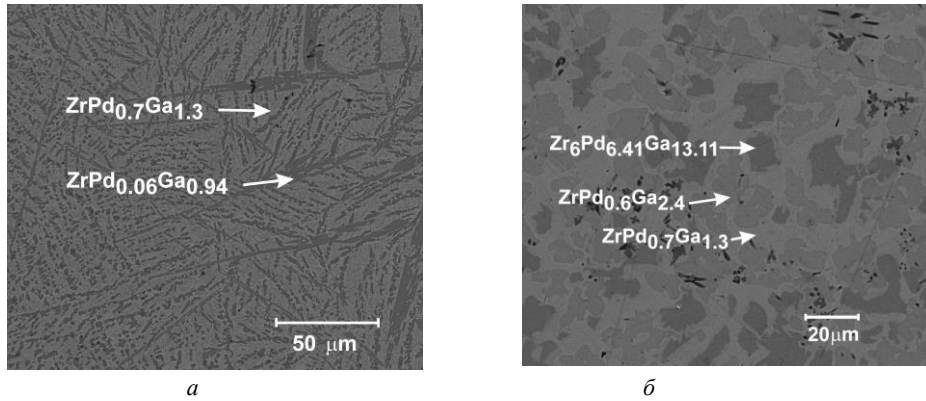

Рис. 2. Зображення мікроструктур сплавів: $Zr_{40}Pd_{15}Ga_{45}$ (а) (темна фаза $Zr_{55}Pd_3Ga_{42}-ZrPd_xGa_{1-x}$; сіра фаза $Zr_{33}Pd_{23}Ga_{44}-ZrPd_{0,7}Ga_{1,3}$), $Zr_{25}Pd_{20}Ga_{55}$ (б) (сіра фаза $Zr_{21}Pd_{32}Ga_{47}-Zr_6Pd_3Ga_{23-x}$; темна фаза $Zr_{25}Pd_{17}Ga_{58}-ZrPd_{0,6}Ga_{2,4}$), світло-сіра фаза $Zr_{33}Pd_{22}Ga_{45}-ZrPd_{0,7}Ga_{1,3}$)
Fig. 2. SEM-images of the alloys: $Zr_{40}Pd_{15}Ga_{45}$ (а) (dark phase $Zr_{55}Pd_3Ga_{42}-ZrPd_xGa_{1-x}$; gray phase $Zr_{33}Pd_{23}Ga_{44}-ZrPd_{0,7}Ga_{1,3}$), (б) $Zr_{25}Pd_{20}Ga_{55}$ (gray phase $Zr_{21}Pd_{32}Ga_{47}-Zr_6Pd_3Ga_{23-x}$; dark phase $Zr_{25}Pd_{17}Ga_{58}-ZrPd_{0,6}Ga_{2,4}$), light gray phase $Zr_{33}Pd_{22}Ga_{45}-ZrPd_{0,7}Ga_{1,3}$)

Таблиця 1

Умови та результати дослідження кристалічної структури монокристала $ZrPd_{0,06}Ga_{0,94}$

Table 1

Single crystal data and structure refinement for $ZrPd_{0,06}Ga_{0,94}$

Формула	$ZrPd_{0,06}Ga_{0,94}$
Просторова група	$I4_1/amd$ (№ 141)
Символ Пірсона, Z	$i16, 8$
Уточнений склад	$ZrPd_{0,06(1)}Ga_{0,94(1)}$
Параметри комірки	
a , Å	3,8660(8)
c , Å	20,466(7)
Об'єм елементарної комірки, Å ³	305, 9(1)
Обчислена густина, г/см ³	7,786
Коефіцієнт адсорбції, 1/см	20,792
Розмір кристала, × мм ³	0,034×0,036×0,012
Випромінювання і довжина хвилі, Å	$MoK\alpha$; 7,1073
Дифрактометр	Bruker D8 Venture
Кількість уточнених параметрів	10
Уточнення	F^2
$2\theta_{max}$ та $(\sin\theta/\lambda)_{max}$	65,12; 0,758
h, k, l	$-5 \leq h \leq 4$ $-5 \leq k \leq 5$ $-30 \leq l \leq 30$
Загальна кількість відбиттів	1616
Кількість незалежних відбиттів	173 ($R_{int} = 0,0472$)
Кількість відбиттів з $I_o \geq 2\sigma(I_o)$	133 ($R_\sigma = 0,0236$)
Фактор розбіжності R_1 (R_1 всі відбиття) ^a	0,048 (0,056)
wR_2 (wR_2 всі відбиття) ^b	0,110 (0,117)
S по F^2	1,09
$\Delta\rho_{max}$ та $\Delta\rho_{min}$ (e Å ⁻³)	-1,47; +1,69

^a $R_1(F) = [\sum(|F_o| - |F_c|)] / \sum|F_o|$.^b $wR_2(F^2) = [\sum[w(F_o^2 - F_c^2)^2] / \sum[w(F_o^2)^2]]^{1/2}$; $[w^{-1} = \sigma^2(F_o^2) + (0,0815P)^2 + 0,433P]$, де $P = (F_o^2 + 2F_c^2) / 3$.

Таблиця 2

Координати та параметри зміщення^a (Å²) атомів у структурі ZrPd_{0,06}Ga_{0,94}

Table 2

Atomic coordinates and displacement parameters^a (Å²) in the structure of ZrPd_{0,06}Ga_{0,94}

Атом	ПСТ	x	y	z	$U_{eq}/U_{iso}, \text{Å}^2$	U_{11}	U_{22}	U_{33}
Zr	8e	0	1/4	0,17768(4)	0,0065(4)	0,0069(6)	0,0063(6)	0,0061(5)
M*	8e	0	1/4	0,03988(5)	0,0071(4)	0,0082(7)	0,0061(7)	0,0071(6)

M* = Статистична суміш 0,94(1)Ga+0,06(1)Pd.

^a $U_{13} = U_{23} = U_{12} = 0$.

Найкоротші міжатомні відстані становлять M–Zr = 2,8132(7) Å (M=0,94(1)Ga+0,06(1)Pd), Zr–Zr = 3,4819(13) Å і добре узгоджуються з сумою атомних радіусів компонентів.

У системі Zr–Pd–Ga в досліджуваній області концентрацій підтверджено існування раніше відомих галідів ZrPdGa (СТ LaNiAl, ПГ *Pnma*) [5], Zr₆M_xGa_{23-x} (6,41 < x < 9,89) (СТ Th₆Mn₂₃) [9, 10] та надструктури до неї Zr₆Pd₇Ga₁₆ (СТ Mg₆Si₇Cu₁₆, ПГ *Fm-3m*) [7]. Для сполук ZrPd_{0,6}Ga_{2,4} та ZrPd_{0,7}Ga_{1,3} [11] повністю визначено кристалічну структуру. Кристалографічні характеристики обох сполук подано в табл. 3.

Таблиця 3

Кристалографічні характеристики тернарних сполук системи Zr–Pd–Ga

Table 3

Crystallographic characteristics of the ternary compounds in the Zr–Pd–Ga system

Сполука	СТ	ПГ	Параметри комірки			Література
			a, Å	b, Å	c, Å	
Zr ₆ Pd _x Ga _{23-x} (6,41 < x < 9,89)	Th ₆ Mn ₂₃	<i>Fm-3m</i>	12,4633(1)– 12,5154(1)	–	–	9,10
ZrPd _{0,60(1)} Ga _{2,40(1)}	AuCu ₃	<i>Pm3m</i>	4,06665(3)	–	–	11, *
ZrPd _{0,70(1)} Ga _{1,30(1)}	KHg ₂	<i>Imma</i>	4,2456(1)	6,5387(1)	7,5342(1)	11, *
ZrPdGa	LaNiAl	<i>Pnma</i>	6,928 6,8727(2)	3,6994 3,7932(1)	16,019 15,7494(4)	5 *
ZrPd ₂ Ga	MnCu ₂ Al	<i>Fm-3m</i>	0,6379	–	–	8

*Результати нашого дослідження.

У системі Zr–Pd–Ga на ізоконцентраті 25 ат. % цирконію знайдено сполуку ZrPd_{0,6}Ga_{2,4}. Її дифрактограму (рис. 3) проіндексували в кубічній сингонії з періодом a = 4,06665(3) Å. Розрахунок інтенсивностей і уточнення параметрів атомів підтвердили структуру типу AuCu₃ (ПГ *Pm-3m*, R₁ = 0,0589, R_p = 0,0879). Координати та ізотропні теплові параметри атомів у структурі сполуки ZrPd_{0,6}Ga_{2,4} подано в табл. 4.

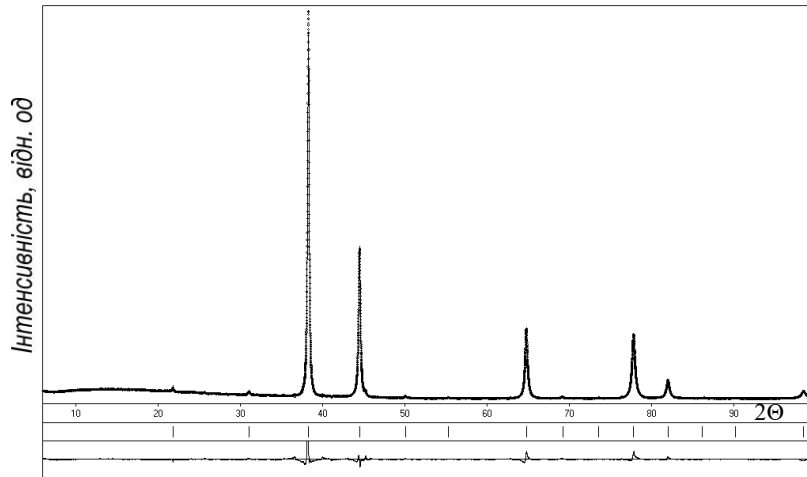

Рис. 3. Експериментальний (•), розрахований (—) та різницевий (внизу)
X-променеві профілі дифрактограми зразка складу $ZrPd_{0,6}Ga_{2,4}$
Fig. 3. Experimental (•), calculated (—) and differential (bottom line)
XRD profiles for $ZrPd_{0,6}Ga_{2,4}$

Таблиця 4

Координати та параметри зміщення (B_{130} , $\text{\AA}^2$) атомів у структурі $ZrPd_{0,6}Ga_{2,4}$

Table 4

Atomic coordinates and displacement parameters (B_{130} , $\text{\AA}^2$) in the structure of $ZrPd_{0,6}Ga_{2,4}$

Атом	ПСТ	x	y	z	B_{130}
Zr	1a	0	0	0	0,29(4)
M*	3c	1/2	1/2	0	0,34(2)

M* = Статистична суміш $0,80(1)Ga+0,20(1)Pd$.

Автори праці [5] на ізоконцентраті 33,3 ат. % Zr знайшли сполуку еквіатомного складу $ZrPdGa$ та методом монокристала вивчили її кристалічну структуру (СТ $LaNiAl$). Під час систематичного дослідження системи Zr–Pd–Ga ми підтвердили існування цієї сполуки методом порошку та виявили ще одну тернарну сполуку на цій же ізоконцентраті, проте за меншого вмісту паладію – $ZrPd_{0,7}Ga_{1,3}$.

За аналогією до сполук $ZrNi_{0,35-0,50}Ga_{1,65-1,50}$ [2] та $YPd_{0,38}Ga_{1,62}$ [18] ми припустили можливу належність сполуки $ZrPd_{0,7}Ga_{1,3}$ до структурного типу KHg_2 . Дифрактограму сполуки $ZrPd_{0,7}Ga_{1,3}$ (рис. 4) проіндексували в ромбічній сингонії з періодами: $a = 4,2456(1)$, $b = 6,5387(1)$, $c = 7,5342(1)$ $\text{\AA}$. Розрахунок інтенсивностей і уточнення параметрів атомів підтвердили структуру типу KHg_2 (пр. група $Imma$, $R_1 = 0,0656$, $R_p = 0,1603$). Координати та ізотропні теплові параметри атомів у структурі сполуки $ZrPd_{0,7}Ga_{1,3}$ наведено в табл. 5, а міжатомні відстані та координаційні числа – в табл. 6.

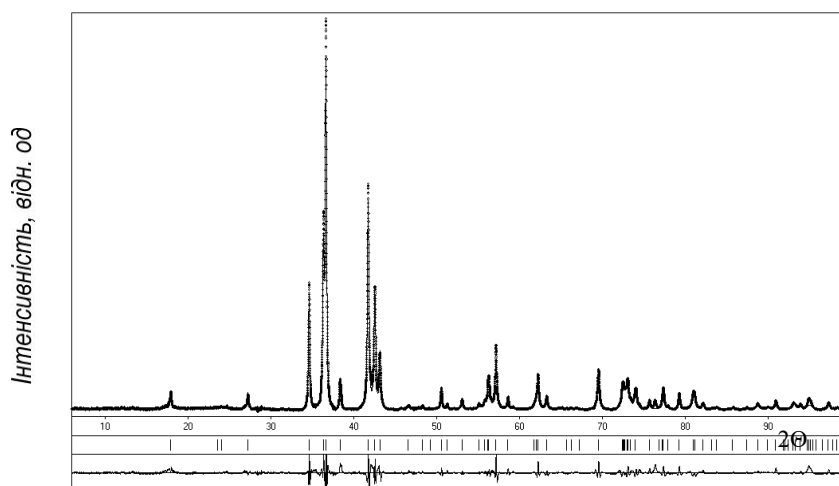

Рис. 4. Експериментальний (•), розрахований (–) та різницевий (внизу) X-променеві профілі дифрактограми зразка складу $ZrPd_{0.7}Ga_{1.3}$
 Fig. 4. Experimental (•), calculated (–) and differential (bottom line) XRD profiles for $ZrPd_{0.7}Ga_{1.3}$

Таблиця 5

Координати та параметри зміщення (B_{iso} , $\text{\AA}^2$) атомів у структурі $ZrPd_{0.7}Ga_{1.3}$

Table 5

Atomic coordinates and displacement parameters (B_{iso} , $\text{\AA}^2$) in the structure of $ZrPd_{0.7}Ga_{1.3}$

Атом	ПСТ	x/a	y/b	z/c	B_{iso}
Zr	4(e)	0	1/4	0,5395(1)	0,71(4)
M*	8(h)	0	0,0450(1)	0,1650(2)	0,89(3)

M* = Статистична суміш 0,65(1) Ga + 0,35(1) Pd.

Таблиця 6

Міжатомні відстані (δ , $\text{\AA}$) та координаційні числа (КЧ) атомів у структурі сполуки $ZrPd_{0.7}Ga_{1.3}$

Table 6

Interatomic distances (δ) and coordination numbers (CN) of atoms for the $ZrPd_{0.7}Ga_{1.3}$ compound

Атом	δ	КЧ	Атом	δ	КЧ
Zr –6M*	2,946(1)		M* –2M*	2,480(1)	
–4M*	3,021(1)		– M*	2,554(2)	
–2M*	3,124(2)	18	– M*	2,681(1)	10
–2Zr	3,323(1)		–3Zr	2,946(1)	
–2Zr	3,817(1)		–2Zr	3,020(1)	
–2Zr	4,246(1)		– Zr	3,124(2)	

M* = Статистична суміш 0,65(1) Ga + 0,35(1) Pd.

За характером фазових рівноваг досліджувана система виявляє найбільшу подібність до системи Zr–Ni–Ga [2], яка містить замість Pd його електронний аналог Ni, а також до системи Y–Pd–Ga [20]. Найбільшу подібність між дослідженою та спорідненими системами виявлено на ізоконцентраті 33,3 ат. % Zr (Y), а також в області великого вмісту галію.

У системі Zr–Pd–Ga на ізоконцентраті 25 ат. % Zr утворюється сполука $ZrPd_{0,6}Ga_{2,4}$ зі структурою типу $AuCu_3$. Сполуки з цією структурою кристалізуються у системах Zr–{Fe, Ni}–Ga [1, 2] за такого самого кількісного співвідношення компонентів. У системі Y–Pd–Ga утворюється сполука Y_4PdGa_{12} [19], структуру якої можна описати як структуру включення атомів *d*-металу в октаедричні пустоти найщільнішої кубічної упаковки (СТ $AuCu_3$).

На ізоконцентраті 33,3 ат. % Zr (Y) характерне утворення тернарних галідів еквіатомного складу $ZrPdGa$ (СТ $LaNiAl$) [5], $YPdGa$ (СТ $TiNiSi$) [21], $ZrNiGa$ (СТ $ZrNiAl$) [2], а за меншого вмісту *d*-металу в усіх системах утворюються сполуки зі структурою типу KHg_2 .

Незважаючи на те, що паладій та галій мають близькі атомні радіуси ($r_{Pd} = 1,37 \text{ \AA}$, $r_{Ga} = 1,39 \text{ \AA}$) [22], вони значно відрізняються своїми електронегативностями ($\chi_{Pd} = 2,20$, $\chi_{Ga} = 1,81$). Тому сполуки систем Zr–Pd та Zr–Ga належать до різних структурних типів. Вони також практично не розчиняють третього компонента. Максимальна розчинність паладію у сполуці $ZrGa$ (СТ MoB) сягає 3 ат. %, а в інших галідах не перевищує 1 ат. %. Зі зростанням вмісту Pd, які має менший атомний (металічний) радіус порівняно з атомом галію, параметри елементарної комірки твердого розчину $ZrPd_xGa_{1-x}$ ($0 \leq x \leq 0,06$) пропорційно зростають. Цей факт може свідчити про збільшення ковалентної складової зв'язків у сполуці $ZrGa$, оскільки ковалентний радіус галію становить $1,26 \text{ \AA}$. Аналогічні залежності можна простежити для сполук систем Y–{Ru, Pd}–Ga, в яких існування складних зв'язків було підтверджено результатами досліджень електричних властивостей [23].

4. Висновки

1. Досліджено взаємодію компонентів у системі Zr–Pd–Ga при 870 К та побудовано ізотермічний переріз діаграми стану в області в області 45–75 ат. % Ga.

2. Виявлено існування твердого розчину заміщення на основі бінарної сполуки $ZrGa$ і методом монокристала вивчено його кристалічну структуру: $ZrPd_xGa_{1-x}$ ($0 \leq x \leq 0,06$) (СТ MoB , ПГ $I4_1/amd$, $a=3,841(1)–3,8660(8) \text{ \AA}$, $c=20,42(1)–20,466(7) \text{ \AA}$, $R_1=0,048$ для зразка складу $ZrPd_{0,06}Ga_{0,94}$).

3. Методом порошку визначено кристалічну структуру двох тернарних сполук: $ZrPd_{0,6}Ga_{2,4}$ (СТ $AuCu_3$, пр. група $Pm-3m$, $a=4,06665(3) \text{ \AA}$, $R_1=0,0589$, $R_p=0,0879$) та $ZrPd_{0,7}Ga_{1,3}$ (СТ KHg_2 , пр. група $Imma$, $a=4,2456(1)$, $b=6,5387(1)$, $c=7,5342(1) \text{ \AA}$; $R_1=0,0656$, $R_p=0,1603$).

4. Проведено порівняльний аналіз характеру взаємодії компонентів системи Zr–Pd–Ga зі спорідненими системами Zr–Ni–Ga та Y–Pd–Ga. За характером фазових рівноваг досліджувана система виявляє найбільшу подібність до Zr–Ni–Ga.

5. Подяка

Ця робота була частково підтримана Фондом Сімонса (номер гранту: 1037973).

1. *Markiv V. Ya., Storozhenko A. I.* Investigation of systems Zr–Ni–Ga and Zr–Cu–Ga // *Dopov. AN Ukr. RSR. Ser. A.* 1974. No 10. P. 945–949 (in Ukrainian).
2. *Markiv V. Ya., Storozhenko A. I.* Investigation of systems Zr–Ni–Ga and Zr–Cu–Ga // *Izv. AN USSR. Metally.* 1974. No 4. P. 213–217 (in russian).
3. *Dwight A.* Alloying behaviour of zirconium, hafnium and the actinides in several series of isostructural compounds // *J. Less-Comm. Met.* 1974. Vol. 34. P. 279–284. DOI: [https://doi.org/10.1016/0022-5088\(74\)90170-2](https://doi.org/10.1016/0022-5088(74)90170-2)
4. *Zumdick M., Pöttgen R., Zaremba V., Hoffmann R.-D.* X-ray single-crystal studies of ZrRhGa, HfRhGa, and ZrRh_{0,710(4)}In // *J. Solid State Chem.* 2002. Vol. 166. P. 305–310. DOI: <https://doi.org/10.1006/jssc.2002.9591>
5. *Demchyna R., Prots Yu., Schwarz U., Grin Yu.* The crystal structure of the new ternary compounds TiPdGe, TiPdGa and ZrPdGa // *Z. Anorg. Allg. Chem.* 2004. Vol. 630. P. 1717. DOI: <https://doi.org/10.1002/zaac.200470051>
6. *Myakush O. Ya., Fedorchuk A., Mokra I., Myakush O. R.* Crystal structure of compound ZrRu_xGa_{2-x} (0.60 < x < 0.96) // *Visnyk Lviv Univ. Ser. Chem.* 2006. Iss. 47. P. 36–40 (in Ukrainian).
7. *Markiv V. Ya., Storozhenko A. I.* New ternary compounds with the Mg₆Cu₁₆Si₇ type structure in some systems of two transition metals with aluminium and gallium // *Dopov. AN Ukr. RSR. Ser. A.* 1973. No. 10. P. 941–943 (in Ukrainian).
8. *Ramesh Kumar K., Chunchu V., Thamizhavel A.* Van Hove scenario and superconductivity in full Heusler alloy Pd₂ZrGa // *J. Appl Phys* 2013. Vol. 113. P. 17E115/1–17E115/3. DOI: <http://dx.doi.org/10.1063/1.4799620>
9. *Myakush O. Ya., Mokra I., Fedorchuk A., Myakush O. R.* Crystal structure of compound Zr₆(M,Ga)₂₃ // *Visnyk Lviv Univ. Ser. Chem.* 2007. Iss. 48. P. 67–71 (in Ukrainian).
10. *Myakush O. R., Babizhetskyy V. S., Kotur B. Ya., Fedorchuk A. O.* Phase equilibria in the system Zr–Pd–Ga in the concentration range Zr–PdGa–Ga // *Proc. II Internat. Sci. Conf. “Actual Problems of Chemistry, Material Science and Ecology”.* Lutsk, Ukraine, June 1–3, 2022. P. 85–88 (in Ukrainian).
11. *Myakush O. Ya., Mokra I. R., Shpyrka Z. M., Myakush O. R.* New ternary compounds in the Zr–Pd–Ga system // *IX International Conference on Crystal Chemistry of Intermetallic Compounds.* Ukraine, Lviv, September 20–24. 2005. P. 91.
12. *Akselrud L., Zavalii P., Grin Yu., Pecharsky V., Baumgartner B., Wolfel E.* Use of the CSD program package for structure determination from powder data // *Mater. Sci. Forum.* 1993. Vol. 133–136. P. 335–342.
13. *Sheldrick G. M.* Crystal structure refinement with SHELXL // *Acta Crystallogr.* 2015. Vol. C71. P. 3–8. DOI: <https://doi.org/10.1107/S2053229614024218>
14. *Schubert K., Lukas H. G., Meißner H. G.* Zum Aufbau der Systeme Kobalt- Gallium, Palladium-Gallium, Palladium-Zinn // *Z. Metallkunde.* 1959. Bd. 50. S. 534–540.
15. *Pötzschke M., Schubert K.* Zum Aufbau einiger T(4)-B(3) homologer und quasihomoioger Systeme. I. Die Systeme Titan-Gallium, Zirkonium-Gallium und Hafnium-Gallium // *Z. Metallkunde.* 1962. Bd. 53. S. 474–488.
16. *Schubert K., Pötzschke M., Meißner H.-G., Rossteutscher W., Stolz E.* Einige strukturdaten metallischer Phasen // *Naturwissenschaften.* 1962. Bd. 49. S. 57–58.
17. *Zavodiani V. V.* Crystal structure of alloys and nature of interaction of metals in the systems {Ti, La, Ho}–Al–Ga, {Ti, Zr}–Si–Ga // *Abstract of Candidate’s Thesis (Chemical Sciences).* Kyiv, 1997. 23 p. (in Ukrainian).

18. *Myakush O. R., Fedorchuk A. A., Rykhal R. M.* Crystal structure of compounds $\text{YRh}_{0.38}\text{Ga}_{1.62}$, $\text{YPd}_{0.38}\text{Ga}_{1.62}$ and $\text{YPd}_{0.32}\text{Ga}_{1.68}$ // *Zh. Inorgan. Chem.* 1998. Vol. 43. No. 4. P. 544–546 (in russian).
19. *Vasylechko L. O., Noga A. S., Grin Yu. N.* Crystal structure and some properties of compounds $\text{R}_4\text{MGa}_{12}$ // *Izv. AN USSR. Metally.* 1988. No 5. P. 209–213. (in Russian)
20. *Myakush O. R., Fedorchuk A. A.* System Y–Pd–Ga // *Visnyk Lviv Univ. Ser. Chem.* 2000. Iss. 39. P. 21–24 (in Ukrainian).
21. *Hovestreydt E., Engel N., Klepp K.* Equatomic ternary rare earth-transition metal silicides, germanides and gallides // *J. Less-Comm. Met.* 1982. Vol. 85. P. 247–274. DOI: [https://doi.org/10.1016/0022-5088\(82\)90075-3](https://doi.org/10.1016/0022-5088(82)90075-3)
22. *Holleman A. F., Wiberg E., Wiberg N.* Lehrbuch der anorganischen Chemie, Walter de Gruyter. Berlin–New York, 1995. P. 1838–1840.
23. *Myakush O., Tokaychuk Ya., Fedorchuk A.* Intermetallic compounds of gallium as a basis for the synthesis of new materials // *Proc. Internat. Sci.-Pract. Conf. "Dynamics of Scientific Research"*. Chemistry. Dnipropetrovsk, October 28 – November 4, 2002. Vol. 16. P. 36–37 (in Ukrainian).

ISOTHERMAL SECTION AT 870 K OF Zr– Pd–Ga PHASE DIAGRAM IN THE RANGE 45–75 AT. % Ga

O. Myakush^{1*}, V. Babizhetskyy², B. Kotur², A. Fedorchuk³

¹ *National University of Forest and Wood Technology of Ukraine,
Chuprynky Str., 103, 79057 Lviv, Ukraine;*

² *Ivan Franko National University of Lviv,
Kyryla i Mefodiya Str., 6, 79005 Lviv, Ukraine;*

³ *Stepan Gzhytskyi National University of Veterinary Medicine
and Biotechnologies of Lviv,
Pekarska Str., 50, 79010 Lviv, Ukraine
e-mail: oksmyakush@gmail.com.ua*

The isothermal section of the Zr–Pd–Ga phase diagram in the range 45–75 at. % Ga at 870 K has been studied by means of X-ray phase and structural analyzes and energy-dispersive X-ray spectroscopy. The existence of ternary compounds ZrPdGa (LaNiAl structure type, space group *Pnma*) and $\text{Zr}_6\text{M}_x\text{Ga}_{23-x}$ ($6.41 < x < 9.89$) ($\text{Th}_6\text{Mn}_{23}$ structure type) have been confirmed.

The existence of solid solution of substitution $\text{ZrPd}_x\text{Ga}_{1-x}$ ($0 \leq x \leq 0.06$) based on ZrGa binary compound has been detected and its crystal structure has been studied by single crystal method (MoB structure type, space group $I4_1/amd$, $a=3.841(1)$ – $3.8660(8)$ Å, $c=20.42(1)$ – $20.466(7)$ Å, $R_1=0.048$ for $\text{ZrPd}_{0.06(1)}\text{Ga}_{0.94(1)}$ composition). New ternary compounds $\text{ZrPd}_{0.6}\text{Ga}_{2.4}$ and $\text{ZrPd}_{0.7}\text{Ga}_{1.3}$ have been synthesized and their crystal structures have been investigated by powder X-ray diffraction method.

The $\text{ZrPd}_{0.6}\text{Ga}_{2.4}$ compound crystallizes with AuCu_3 structure type (space group $Pm\bar{3}m$, $a=4.0667(1) \text{ \AA}$, $R_1=0.0589$, $R_p=0.0879$). The final atomic parameters are: Zr in $1(a) 0 0 0$, $B_{\text{iso}}=0.29(4) \text{ \AA}^2$; Ga* ($\text{Ga}^*=0.80(1) \text{ Ga} + 0.20(1) \text{ Pd}$) in $3(c) \frac{1}{2} \frac{1}{2} 0$, $B_{\text{iso}}=0.34(2) \text{ \AA}^2$. The $\text{ZrPd}_{0.7}\text{Ga}_{1.3}$ compound belongs to KHg_2 structure type (space group $Im\bar{m}a$, $a=4.2456(1)$, $b=6.5387(1)$, $c=7.5342(1) \text{ \AA}$, $R_1=0.0656$, $R_p=0.1603$). The final atomic parameters are: Zr in $(4e) 0 \frac{1}{4} 0.5395(1)$, $B_{\text{iso}}=0.71(4) \text{ \AA}^2$; Ga* ($\text{Ga}^*=0.65(1) \text{ Ga} + 0.35(1) \text{ Pd}$) in $(8h) 0 0.0450(1) 0.1650(2)$, $B_{\text{iso}}=0.89(3) \text{ \AA}^2$.

Interaction of components in the Zr–d-metal VIII group–Ga ternary systems has been discussed and generalized.

Keywords: ternary system, phase equilibria, intermetallic compounds, crystal structure.

Стаття надійшла до редколегії 31.10.2022

Прийнята до друку 17.05.2023